

OPEN MONUMENTENDAG LANDSMEER

ren,
ers en
enlui

Boe
burge
buite

09-09-2017

VOORWOORD

De gemeente Landsmeer is bijzonder trots op haar monumenten en wil deze graag behouden.

Nieuwe functie voor monumenten

Helaas is het niet altijd mogelijk om deze waardevolle gebouwen dezelfde functie te laten behouden als in het verleden. De tijden veranderen en dus ook het gebruik ervan. Belangrijk hierbij is dat er aandacht is voor hetgeen dat behouden dient te worden, maar ook dat de gebouwen wel in gebruik blijven. Gelukkig kent Landsmeer goede voorbeelden waarbij een monument liefdevol hersteld is onder deskundige begeleiding. De gemeentelijke monumentencommissie speelt hierin als adviseur van de gemeente een essentiële rol.

Belangrijke eerste stap om cultureel erfgoed zo lang mogelijk te behouden

Als wethouder ben ik de gemeentelijke monumentencommissie dan ook zeer erkentelijk voor haar inzet in het algemeen voor behoud van het culturele erfgoed in Landsmeer en specifiek voor de organisatie en coördinatie van de Open Monumentendag dit jaar. Ook wil ik de eigenaren van de te bezichtigen panden graag bedanken voor het openstellen van hun woning of pand.

Uniek is dat basisschool De Stap dit jaar deelneemt aan de Open Monumentendag. Hiermee wordt verbinding gemaakt tussen het verleden, heden en de toekomst. De generatie na ons zal zich immers in moeten zetten voor het behoud en de presentatie van het waardevolle culturele erfgoed in de gemeente Landsmeer. Een belangrijke eerste stap is hiermee dit jaar gezet, waar we als gemeente trots op en zeer blij mee zijn.

Nico van Baarsen

INLEIDING

Het thema van de open monumendag 2017 is: Boeren, Burgers en Buitenlui. Dat was van oudsher de uitroep waarmee de stadsomroeper de aandacht van het publiek trok. Met die drie begrippen is in feite iedereen genoemd in Landsmeer en het wijst ook op de onderlinge relaties van mensen met betrekking tot voedsel, grondstoffen, handel, vervoer, communicatie en gezondheid. Die relaties zijn verbonden met talloze gebouwen, zoals boerderijen, fabrieken, werkplaatsen, kerken, dokterspraktijken, pakhuizen, winkels en natuurlijk woonhuizen.

In Landsmeer kennen we een aantal rijksmonumenten, provinciale monumenten en een groter aantal gemeentelijke monumenten (in deze benaming kan je de instantie herkennen die belast is met de bescherming/ het behoud van het pand). Voorts is er een flinke lijst met voorbeschermde panden. Dat zijn bijzondere panden waarvan de monumentencommissie vindt, dat ze als gemeentelijk monument zouden moeten worden aangewezen.

Gelukkig zijn er in Landsmeer nog enkele stolpboerderijen over waar het boerenbedrijf nog wordt uitgeoefend. Maar het is moeilijk zo'n groot gebouw te onderhouden en wanneer de bedrijfsvoering stopt, zoals in boerderij Ruimzicht, is het een hele uitdaging een nieuwe functie aan het gebouw te geven. Ook Zuideinde 26 is zo'n voorbeeld waar de nieuwe eigenaren veel energie en geld in de restauratie steken. Een grote dosis idealisme is nodig om zo'n stolp, die er slechter bleek bij te staan dan voorzien,

weer tot volle glorie te restaureren. Een monument is eigenlijk altijd een zorg - ondanks monumentenzorg.

Ik hoop dat u door uw bezoek aan bovenstaande monumenten kunt beleven dat die mooie gebouwen er nog staan dankzij de inspanningen van bewoners en eigenaren.

Leen Eelman, voorzitter monumentencommissie Landsmeer.

LOCATIES

Dit jaar zijn er acht panden te bezoeken: Het thema Boeren kunnen we terugvinden in twee stolpboerderijen en een hooihuisboerderij. Het thema Burgers komt tot uitdrukking in drie bijzondere woonhuizen en een doktershuis. En het thema Buitenlui zien we in een winkel met woonhuis en de voormalige Gereformeerde kerk.

Boeren

- 1** Stolpboerderij Ruimzicht
Kanaalweg 18, een potentieel gemeentelijk monument
- 2** Stolpboerderij
Zuideinde 26, gemeentelijk monument in restauratie
- 3** Hooihuisboerderij
'De Kantoorboerderij'
Zuideinde 17, reconstructie

Burgers

- 4** Huize Waterland
Dorpsstraat 37, rijksmonument
- 5** Doktershuis,
Dorpsstraat 43, rijksmonument
- 6** Woonhuis
Noordeinde 131-133, v.m. provinciaal monument, beoogd gemeentelijk monument

Buitenlui

- 7** Winkel- woonhuis
Dorpsstraat 53, rijksmonument.
- 8** Voormalige Gereformeerde kerk
Noordeinde 124, provinciaal monument in restauratie

Kanaalweg 18

BOERDERIJ RUIMZICHT

In Noord-Holland, ten noorden van het IJ, kent de stolpboerderij vanaf de zeventiende eeuw een grote verspreiding. In die periode vonden in dit provinciedeel de grote inpolderingen plaats. De eigenaren van dit nieuw gecreëerde land waren doorgaans stedelingen uit Amsterdam en Alkmaar die boerderijen lieten bouwen. Stolpboerderijen werden tot in de jaren vijftig van de 20ste eeuw gebouwd, ook ten zuiden van het IJ.

Kanaalweg 18 is van het stolptype, dat zich kenmerkt door een compacte plattegrond en piramidale hoofdvorm. De kern van de boerderij wordt gevormd door een vierkantsconstructie. Deze bestaat uit vier gebintstijlen die zijn gekoppeld door dekbalken, schoren en gebintplaten. De hoge, open ruimte die daarbinnen ontstaat – 'het vierkant' – vormde de tasruimte voor het opslaan van de oogst. Met de meest recente restauratie is helaas het ruime zicht op het vierkant beperkt geraakt.

In de lagere zijbeuken om het vierkant waren de overige bedrijfsfuncties gerangschikt. Het woonhuis bevindt zich aan de voorzijde. Brede deeldeuren in de achtergevel geven toegang tot de deel en de stallen. Deze stolpboerderij heeft aan de achterzijde een uitgebouwde staart.

De boerderij valt op door zijn fraaie, statige voorgevel. De eclectische architectuur is karakteristiek voor de late 19de eeuw. Wat opvalt is, dat men niet langer teruggreep op de traditie van houten gevels en makelaars die zo kenmerkend zijn voor deze streek, maar dat men

zich duidelijk heeft laten inspireren door meer mondaine, burgerlijke woonhuisarchitectuur uit de steden.

De gevel kent een driedeling, waarbij het middelste deel hoger is opgetrokken en voorzien is van een topgevel met pironnen (ronde bollen). De lage zijdelen sluiten daar op aan. Het geheel is gepleisterd, wat de boerderij een chique uitstraling moest geven; alsof de voorgevel niet in baksteen, maar zelfs in natuursteen was opgetrokken. Uitspringende pilasters accentueren de driedeling in de gevel. Er werd extra veel aandacht besteed aan de ontlastingsbogen boven de vensters, die versierd zijn met sluitstenen en rechthoekige vakken met siermetselwerk. Aan weerszijden van het raam zijn in de topgevel gevelstenen aangebracht met het opschrift: 'Ruimzicht' en 'Anno 1892'.

De stolp staat op een erf dat groten-deels is omgeven door sloten; links en rechts van de boerderij is een laan van oude bomen. Op de toegangsbrug staat een smeedijzeren hek.

Als één van de weinige nog bewaard gebleven stolpen en vanwege zijn bijzondere voorgevel neemt Boerderij Ruimzicht in Landsmeer een bijzondere plaats in. Stolp en het erf met zijn bomen vormen een markant onderdeel in het uitgestrekte polderlandschap. Dit waardevolle ensemble staat op de nominatie om gemeentelijk monument te worden.

Zuideinde 26

2

STOLPBOERDERIJ

Zuideinde 26 is een stolpboerderij van het Noord-Hollandse type. Stolpen komen alleen voor in de provincie Noord-Holland. Ooit stonden er vele duizenden, waarvan er nu nog zo'n 5000 zijn overgebleven. Alle stolpboerderijen hebben één ding gemeen: de kern van het gebouw bestaat uit een vierkantsconstructie. Vier houten staanders zijn aan elkaar verbonden met dekbalken en korbelen. Op dit vierkant rust het grote, piramidevormige dak. De muren hebben dus eigenlijk geen dragende functie en kunnen vrij gemakkelijk worden vervangen. Binnen dit vierkant werd het hooi opgeslagen, woonruimte en stallen voor het vee lagen er omheen.

De stolp Zuideinde 26 is gebouwd in 1887, maar wel op de plaats van een voorganger. Die dateert uit de 17de eeuw. De stolp lag toen net ten zuiden van het dorp Landsmeer, met open weilanden rondom. De eigenaar was veehouder, maar ook kaaskoper. In de boerderij had hij een kaastrogerij ingericht. Melk en kaas werden door de boer ongetwijfeld aan de burgers van het nabijgelegen Amsterdam verkocht.

Toen eigenaar Luykas Claesz Goede in 1793 overleed, bleek dat hij de boerderij tot één van de grootste van Landsmeer had gemaakt. Hij bezat een groot aantal landerijen, 37 koeien (een voor die tijd enorm aantal), 1 stier, 37 schapen, 17 lammeren en ca. 100 kippen. Voor het vervoer van vee en landbouwproducten bezat hij vier vaartuigen: twee 'platten' en twee pramen.

Vanaf ca. 1950 kwam de bebouwing van Landsmeer steeds dichterbij. In 1964 werd de boerderij door de gemeente aangekocht. Daarbij ging het niet om de stolp zelf, maar om de bijbehorende weilanden, waar de geplande uitbreiding Luyendijk moest komen.

De stolp zelf raakte verwaarloosd. Achter de stolp stond tot 2013 een houten kapberg, waarin vroeger hooi werd opgeslagen. Het gebouw was in dusdanig slechte staat dat het moest worden gesloopt. Wel zijn er opmetingstekeningen van gemaakt. De stolpboerderij, die inmiddels was aangewezen als gemeentelijk monument, werd in 2016 gekocht door enthousiaste nieuwe eigenaren.

De stolp Zuideinde 26 wordt momenteel gerestaureerd. Het gebouw is daarvoor 'uitgekleed', de tussenwanden zijn verwijderd, net als alle onderdelen die bouwkundig in slechte staat waren. Daardoor is de constructie van het vierkant dat de kap draagt nu goed zichtbaar. Op het erf liggen de gesloopte materialen die binnenkort opnieuw gebruikt gaan worden. Ook de kapberg zal gereconstrueerd worden.

3

Zuideinde 17

HOOIHUISBOERDERIJ “DE KANTOORBOERDERIJ”

Landsmeer is van oorsprong een dorp van veeboeren, vissers en kippen- en eendenhouders. Zij produceerden voedsel voor hun eigen dorp, voor de bewoners van het nabije Amsterdam en zelfs voor de export. Langs het Zuideinde stond een heel aantal veeboerderijen binnen de lintbebouwing. Langs de toen brede vaart waren de erven toegankelijk met bruggetjes.

Veel boerderijen bestonden uit een woonhuis aan de weg, een lagere stal erachter en een hooihuis of kapberg (zoals ze in Landsmeer worden genoemd) aan het eind. Dit soort langgestrekte boerderijen worden hooihuisboerderijen genoemd. Ze staan in het zuiden van de provincie Noord-Holland en vooral in Waterland en de Zaanstreek. Kapbergen bestaan uit een vierkantsconstructie, net als stolpboerderijen. Bij een kapberg is het vierkant betimmerd met houten planken om het hooi droog te houden. De omtimmering is zwart geteerd. Op historische foto's van het Zuideinde vallen deze hoge bouwsels zonder ramen direct op.

De vroegere boerderij van de familie Mager uit 1910 was één van die hooihuisboerderijen aan het Zuideinde, met uitgestrekte landerijen erachter. Het woonhuis werd in 1930 vervangen en de kapberg kreeg een houten aanbouw met hellend dak, zoals die nu nog te zien is.

Het boerenbedrijf raakte in 1964 haar land kwijt aan de nieuwbouwwijk Nieuwe Gouw, beter bekend als Havezathe. Het werkeloze gebouw werd in gebruik genomen als magazijn voor maquettes

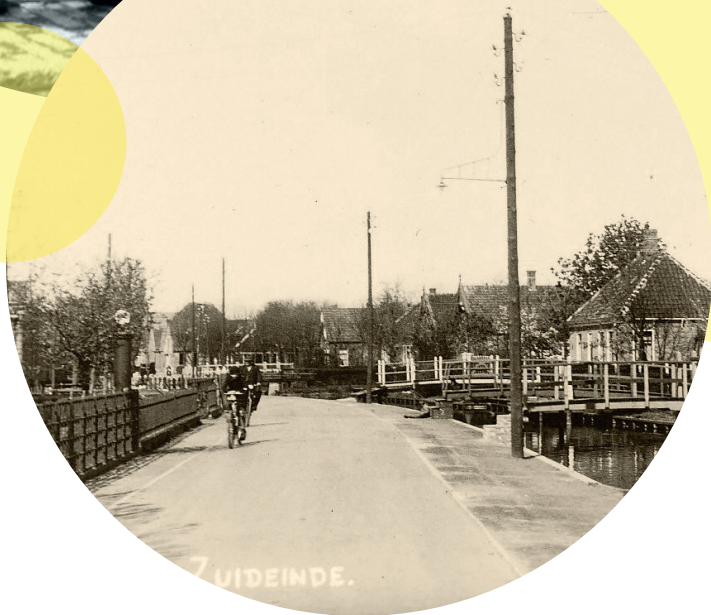
en onderdelen voor waterzuiveringsinstallaties. In 2006 kwam de inmiddels in verval geraakte boerderij, na bijna een eeuw bedrijvigheid, leeg te staan. Ook de woning was onbewoond.

Roos & Roos, uitgevers (nu Loon Salarissoftware) gehuisvest in Kadoelen, zagen hier een unieke kans om dit complex nieuw leven in te blazen. De gemeente bepaalde dat woonhuis, stallen en vooral de unieke kaakberg niet zomaar mochten verdwijnen. Nieuwbouw was toegestaan, maar binnen de contour van het oude gebouw.

In de jaren 2009 en 2010 vond een volledige restauratie en renovatie plaats. De boerderij was in slechte staat, zodat alleen het vierkant en de constructie van de kapberg bleven staan. Daarna begon de wederopbouw. Het resultaat is een gebouw dat een bijzondere combinatie is van authenticiteit en modern. De buitenkant is een moderne kopie van de boerderij die er ooit stond, binnen zijn meer authentieke onderdelen bewaard gebleven.

De eigenaar zelf zegt erover: “Wij hebben het gevoel dat we met de Kantoorboerderij het Zuideinde 17 als het ware hebben teruggeven aan Landsmeer en de Landsmeeders”.

4

Dorpsstraat 37

HUIZE WATERLAND

Dorpsstraat 37, genaamd 'Huize Waterland', geldt als het oudste huis aan de Dorpsstraat. Het werd gebouwd in 1761, een jaartal dat per toeval werd ontdekt op één van de balken, bij het aanleggen van de elektra. Het huis werd gebouwd in opdracht van Pieter de Jong, die afkomstig was uit Amsterdam. Dat verklaart mogelijk ook waarom het huis verschillende 'grachtengordelkenmerken' heeft, zoals bijvoorbeeld de marmeren rococo-schouw in de winterkamer, in plaats van de gebruikelijke, betegelde smuiger, zoals men dat in Waterland zou verwachten. Of de plafondschilderingen in de voorkamer. Dit is een schildering op een vlak houten plafond met een indeling met een middenveld en randlijsten, dat de suggestie moet wekken van een chique 'stucplafond'.

Uit de balkenconstructie van het huis blijkt dat het oorspronkelijk een L-vormige plattegrond had. Rond 1830, toen het in handen kwam van de familie Goede, werd het verbouwd tot een rechthoekig huis met een hoog opgaand dak. Het kreeg een zomerkamer met een uitgebouwde erker en een koepelvormig plafond. In tegenstelling tot de winterkamer kon in de zomerkamer niet gestookt worden, een schouw ontbreekt hier.

Ook de voorgevel met Ionische pilasters op de begane grond en Korintische pilasters bij de dakkapel dateert van rond 1830. Treffend is het dubbele karakter van de voordeur: deze rijk besneden deur zou in Amsterdam niet misstaan, maar is hier – in Landsmeer – wel uitgevoerd als een boven- en een onderdeur. Het huis werd gekocht door de heer en

mevrouw Boerma die het liefdevol hebben opgeknapt en gerestaureerd. Toen zij in het huis kwamen was er geen centrale verwarming en zaten er nog loden stukken in de waterleiding. Het dakhout was door houtworm aangetast en moest vervangen worden. De grootste ingreep was echter het vernieuwen van de fundering. Het huis was ongelijkmatig aan het zakken en begon scheuren te vertonen. Rondom het huis, aan de buitenzijde, werden een twintigtal nieuwe palen met een lengte van 14 meter geslagen, waarop een rooster van stalen balken en beton werd aangebracht. In het huis zelf werden zes palen geslagen. Dat laatste bleek nog geen sinecure. De heinstallatie kon in de woonkamer komen, maar een grote hoogte kon niet bereikt worden. In de parketvloer werd een uitsparing van 40 bij 40 cm gemaakt. Hier werden palen van telkens 2 meter de bodem in geheid, waarna het volgende paaldeel daarop werd geplaatst, en het volgende, tot in totaal een lengte van 14 meter was bereikt. Sindsdien staat Huize Waterland weer 'als een huis'.

5

Dorpsstraat 43

DOKTERSCHUIS

Dorpsstraat 43 is een voornaam woonhuis in houtskeletbouw. Het werd gebouwd als woning met praktijkruimte voor een plattelandsarts. Wanneer het huis gebouwd is, is onduidelijk. Uit kadastragegevens zou het jaartal 1874 bekend zijn, maar andere bronnen spreken van de bouw van dit huis door de familie Goede vóór 1863. Het huis is een rijksmonument en geldt als een relatief laat, en inmiddels zeldzaam geworden voorbeeld van een voornaam houten woonhuis in Waterland.

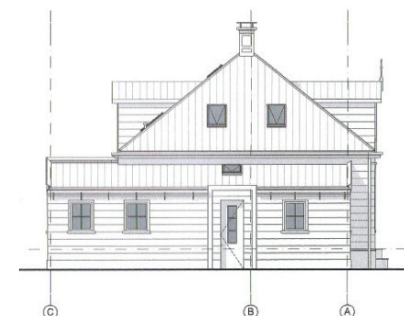
Bijzonder is dat het huis sinds de bouw vrijwel onafgebroken als dokterswoning heeft gefunctioneerd – enkele kleine onderbrekingen daargelaten. De eerste huisarts die hier vanaf 1874 woonde, was de arts Lodewijk Woerman. Hij was getrouwd met Grietje Dirks Goede, een dochter van Dirk Sijmons. Goede. Woerman werd helaas zelf ziek (tbc) en moest om die reden zijn praktijk opgeven. Hij werd opgevolgd door dokter Pieter Willemsz Steenkamp, die op zijn beurt in 1881 werd opgevolgd door dokter Hendrik Reinier Snijder. In de 20ste eeuw werd het huis bewoond door bekende artsen als dokter Odinet en de flamboyante dokter Van Iterson.

Dokter Odinet verborg tijdens de Tweede Wereldoorlog in zijn huis en in het nabijgelegen pakhuis vele onderduikers uit de Paroolgroep, zoals de schrijver Maurits Dekker, de architect Ben Merkelbach, de componist Karel Mengelberg en de kunstschilder Wim Schuhmacher. Die laatste had zijn atelier in de houten zaalkerk, Noordeinde 124 (dat deze Open Monumentendag eveneens

is opengesteld). Tegenwoordig is het pand in gebruik als groepspraktijk.

Het huis ademt nog altijd de sfeer van een voornaam, laat 19de-eeuws woonhuis. Gebouwd op traditionele wijze als houtskeletbouw, is het aan de buitenzijde voorzien van gerabat beschot. In 2013 -2014 is het huis gerestaureerd.

De voorgevel heeft een symmetrische indeling met een centrale, classicistisch vormgegeven ingangspartij en fries met kroonlijst langs de bovenzijde. Het gevelbeeld wordt verlevendigd door de forse dakkapel op de zolderverdieping. Op historische foto's is te zien dat het huis ooit twee markante schoorstenen op de nok van het dak heeft gehad. Deze zijn helaas verdwenen.

6

Noordeinde 131-133

WOONHUIS

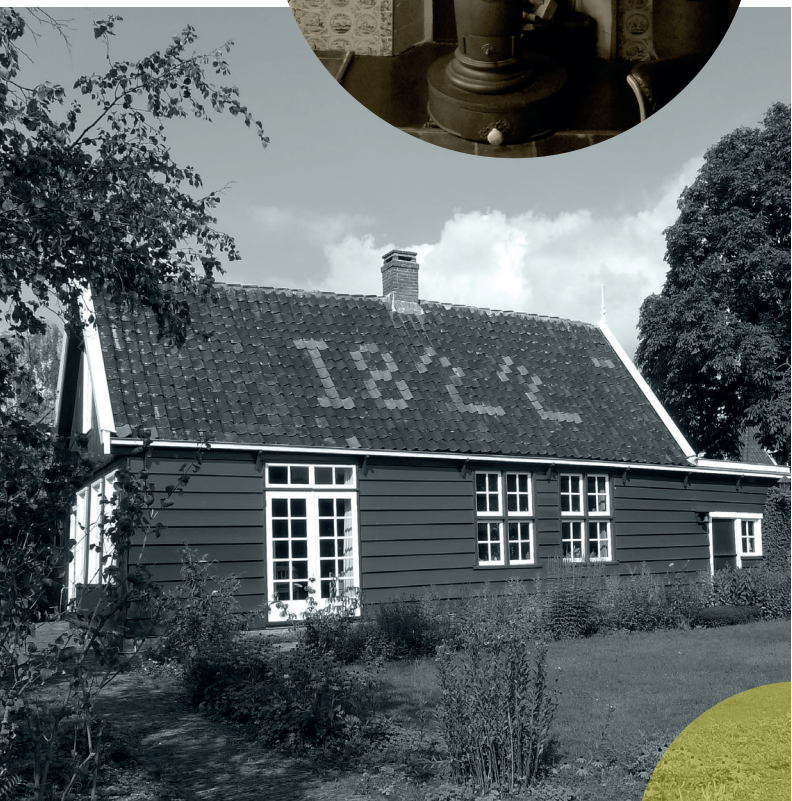
Noordeinde 131 behoort tot één van de pareltjes in Landsmeer. Anders dan het jaartal 1822 op het dak en de buitenzijde doet vermoeden, is het een 17de-eeuws houten huis. Op de slappe veengrond van Noord-Holland is het eeuwenlang de traditie geweest om in houtskeletbouw te bouwen, zodat de huizen minder zwaar waren. Dat gold ook voor veel huizen in Landsmeer. Met gebinten, bestaande uit twee verticale en een horizontale balk werd een skelet gevormd, dat de draagconstructie van het huis vormt (in plaats van gemetselde muren). De buiten-, en vaak ook de binnenwand, bestond uit planken die tegen het gebint aan waren getimmerd. Wie de woning van Noordeinde 131 binnentreedt kan zien dat de draagconstructie van het huis bestaat uit zo'n houtskelet. De gebinten zijn voorzien van fraaie sleutelstukken en korbelen die door hun karakteristieke vormgeving ook wel zwanenhalskorbelen worden genoemd.

Een leuk detail is dat bij sommige gebinten het driehoekje tussen de muurstijl, de gebintbalk en het korbeel een telmerk is te zien: een met een beitel gehakt I, II, III enz. Dit soort merkjes werden op alle onderdelen van de houtconstructie aangebracht. Per gebint kregen zij een eigen nummer. Verder werd er een onderscheid gemaakt tussen links en rechts. Zo wisten de timmerlieden die de houtconstructie die doorgaans elders gemaakt werd en op locatie in elkaar werd gezet, precies welke onderdelen bij elkaar hoorden.

De oorspronkelijke opkamer met kelder is nog intact. Evenals de fraaie smuiger,

die van onder tot boven bekleed is met tegels, o.a. uit de 18de eeuw. Het is een bonte verzameling! Wie goed kijkt, ziet dat geen twee tegels hetzelfde zijn. Er zijn voorstellingen met scheepjes, fantasielandschappen, ambachtslieden. Het huis kent nog meer authentieke interieuronderdelen zoals de hoekkast met gebogen deurtjes in het halletje en de bedstede in de hoek van één van de kamers. Aan de buitenzijde is het huis bekleed met groen geschilderde gepotdekselde delen. De wanden aan de binnenzijde zijn afgewerkt met houten kraaldelen. In 1822 werd de rietenkap vervangen door het huidige pannendak. In latere fasen is het 17de-eeuwse huis uitgebreid.

Over de bewonersgeschiedenis van het huis is veel bekend. De oudst bekende bewoners zijn Daniel Cornelisz. Piets, die hier rond 1700, samen met zijn vrouw Neeltje woonde. Het huis werd in 1822 opgeknapt door Anthonie Goede, die een handel had in eieren en kaas, die hij verkocht in Amsterdam. Lang heeft hij er niet gewoond: in 1823 verhuisde Goede met zijn gezin naar Buiksloot, omdat van hieruit het vervoer naar Amsterdam beter was. De volgende bewoner, Simon Voswijk, had als beroep 'inlands kramer'. Met zijn 'pottenschuit' volgeladen met allerhande artikelen voor de 'ventjager' vanaf zijn eigen huis langs boerderijen en woningen in Landsmeer en de omliggende dorpen. Vanaf 1947 woonde en werkte hier de kunstschilder Jacob Frans Vet. Uit een inboedelinventaris uit 1883 is bekend, dat zich achter op het erf een eendenkooi bevond. Deze is er tegenwoordig niet meer. Wel staat er achter het huis een oude waterpomp.

7

Dorpsstraat 53

WINKEL- WOONHUIS

Het huis Dorpsstraat 53 werd in 1690 in gebruik genomen door het bestuur van het Hervormd Weeshuis. De wezen zelf werden bij burgers onderbracht. Het bestuur vergaderde in het gebouw en regelde haar zaken van hieruit. Het weeshuis bezat onder meer landerijen, die werden verpacht om aan inkomsten te komen.

Na de uitbreiding in 1775 kregen ook de wezen onderdak in het achterste deel van het gebouw. Het bestuur vergaderde in het voorste deel, nu de winkel. In 1877 kocht het weeshuis het pand Dorpsstraat 31 en de wezen verhuisden daarheen. Daarna was in het huis lange tijd een smederij gevestigd waar boeren en burgers hun ijzerwaren konden kopen of laten maken. In 1963 is aan de voorzijde een ijzerwarenwinkel gekomen en de smederij is verplaatst naar een loods op het achtererf. Daarna werd het pand winkel / woonhuis.

Dit is een mooi voorbeeld van Waterlandse houtbouw. Op de slappe veenbodem is het eeuwenlang traditie geweest om in hout te bouwen, omdat een houten huis minder zwaar is. Dorpsstraat 53 is een driebeukig hallenhuis, dat meerdere malen is verbouwd. Een driebeukig hallenhuis heeft een brede middenruimte tussen de rijen houten staanders, en aan beide kanten lagere zijruimtes tussen de staanders en de buitenwanden. De reconstructie van Henk Zantkuyl laat zien dat er oorspronkelijk een kapberg tegen de achtergevel stond, en een grote schouw in de middenkamer.

Het huis kreeg in de 18de eeuw bakstenen zijmuren en aan de voorzijde een houten tuitgevel. Naderhand werd rond 1900 ten behoeve van de winkel een etalage gemaakt met een schuin in de hoek geplaatste deur en kozijnen met fraai houtsnijwerk.

Toen kort na 1960 de Dorpsstraat werd verbreed, is de onderpui van het huis meer naar binnen geplaatst, waardoor voorbijgangers nu eigenlijk door het voorste deel van het huis lopen. De voorste twee houten staanders staan daardoor nu buiten. Een deel van de houten voorgevel werd door baksteen vervangen.

Binnen is het bijzondere 17de-eeuwse houtskelet bewaard gebleven. Korbelen met mooi gesneden sleutelstukken dragen de balken.

Het huis is één van de oudste van Landsmeer en is in 1967 aangewezen als rijksmonument.

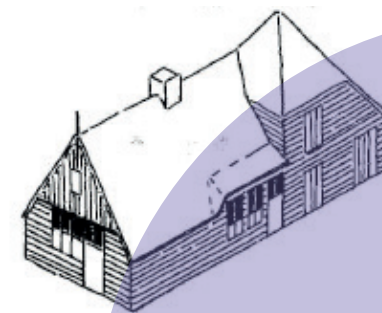

Abb. 10. Reconstructie van het huis Dorpsstraat 53 te Landsmeer in zijn 17de eeuwse gedaante. (Tek. H. Zantkuyl)

8

Noordeinde 124

VOORMALIG GEREFORMEERDE KERK

Noordeinde 124 werd in 1861 opgericht als kerkgebouw van de Christelijk Gereformeerde Kerk Landsmeer, een afsplitsing van de toenmalige Nederlands Hervormde Gemeente. Bijzonder aan de éénbeukige zaalkerk is dat het gebouwd is als houtskeletbouw met gevels bestaande uit gerabat liggend beschot. Waar dat voor boerderijen en woonhuizen heel gebruikelijk was in deze streek, is de toepassing van deze bouwwijze voor een kerkgebouw uiterst zeldzaam. Het is dan ook niet zonder reden dat het de status heeft van provinciaal monument. Samen met de naastgelegen oude pastorie en de ruime tuin vormt het kerkje een markant ensemble in het dorpsbeeld.

Tegenwoordig is de oorspronkelijke functie van het gebouw alleen nog af te leiden uit de spitsboogvormige, neogotische vensters. Oorspronkelijk had het een fraaie classicistische ingangspartij met pilasters en een fronton in de voorgevel en stonden op het dak twee karakteristieke ontluichtingskappen.

De kerk werd in 1861 in gebruik genomen en bood plaats aan 185 mensen. Na verloop van tijd werd de kerk echter te klein voor de sterk groeiende gemeente: in 1920 bezochten iedere zondag ongeveer 200 mensen de kerk. Daarom werd in 1926 besloten tot de bouw van een nieuwe kerk voor de gereformeerden in het centrum van het dorp.

Sinds 1927 heeft het gebouw verschillende bestemmingen gehad. De grote kerkruimte leende zich goed voor functies zoals een verenigingsgebouw, atelier, plasticfabriek en als interieurverzorgings-

zaak (verfwinkel) van de familie Evers, die in de oude pastorie woonde. De naam van de familie prijkt nog altijd op de voorgevel, vandaar dat het voormalig kerkgebouw in de volksmond ook wel bekend staat als 'het Kerkje van Evers'.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog diende de fraaie, lichte kerkruimte als atelier van de bekende kunstschilder Wim Schuhmacher (1894-1986). De kunstschilder zat samen met bekende schrijvers, de componist Karel Mengelberg en de architect Ben Merkelbach ondergedoken bij de plaatselijke huisarts Joop Odinet en zijn vrouw Lies Odinet-Pruis. Zij hadden het doktershuis aan de Dorpsstraat 43 en het schuin erachter gelegen eierenpakhuis van Goede ('baas Egg') als onderduikadres. Overdag bracht Schuhmacher de tijd door in zijn atelier aan het Noordeinde waar hij in maart 1945 nog een mooi dubbelportret van zijn onderduikfamilie maakte. Eén van zijn mede-onderduikers beschrijft het kerkatelier waarin Schumacher werkte: "Het atelier is een enorme ruimte, zelfs voor een schilder, maar ze is tevens besloten omdat de hoge ramen geen uitzicht geven op Breek of omringend polderlandschap". Zijn atelier schijnt van binnen in diverse grijs tinten geschilderd te zijn geweest. Schumacher werd ook wel de "Meester van het Grijs" genoemd.

Na een lange periode van leegstand is het gebouw in 2014 aangekocht door Stadsherstel Amsterdam. Momenteel wordt het gebouw gerestaureerd. Het plan is om hier twee woningen te realiseren.

COLOFON

Deze uitgave is een initiatief van de monumentencommissie Landsmeer

Auteurs **Marijke Beek, Leen Eelman, Agnes Hemmes**

Redactie **Yvonne Lievaart, Marina Roosebeek**

Vormgeving **Zilla Design** www.zilla.design

Landsmeer, september 2017

Bronnen Graaf, Peter de (red.), *Landsmeer, een zwaan in Waterland*, Wormer: St. Uitgeverij Noord-Holland i.s.m. Oudheidkundige Vereniging Landsmeer, 2011
Croosduyker nummer 14 + 22

Historische afbeeldingen Oudheidkundige Vereniging Landsmeer

Overige afbeeldingen Monumentencommissie Landsmeer

Foto's op poster en omslag We zien op de foto in de cirkel, Trijntje Schouten-Rijswijk. De andere personen zijn niet bekend, maar vermoedelijk behorend tot de familie Rijswijk. De foto is van omstreeks 1926, het genoemde meisje was toen 10 jaar oud.

De auteurs en redactie hebben zich ingezet om alle eigenaren van het getoonde beeldmateriaal te achterhalen. Mocht er beeldmateriaal tussenstaan dat van u is dan kunt u zich ten allen tijde melden

ren,
ers en
enlui

Boe
burge
buite